

บทความวิจัย

การพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดลำปาง *

The Competency Developing of Monk's Teaching Morality at School in Lampang Province

พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปณฺโญ, ดร.¹

PhramahaKriangsak Inthapanyo, Dr.

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170. Email: brimcu@gmail.com

พระมหาจীরวัฒน์ กนฺตวณฺโณ (กันจoo),ดร.²

PhramahaChiravat Kantawanno (Kanjoo), Dr.

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170. Email: guntawanno@hotmail.com

ดร.ถวิล คำโสภา³

Dr.Thavil Khamsopha

กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 79 หมู่ 1
ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170.

Email: tavil_49@hotmail.com

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดลำปาง” สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557.

¹ อาจารย์ประจำคณะ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² อาจารย์ประจำคณะ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³ เจ้าหน้าที่บุคคล กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นายสุรัตน์ คำโสภา⁴

Mr. Surat Khamsopha

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 79 หมู่ 1

ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170.

Email: ksurat2@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ เป็นแบบผานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์ เพื่อการพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนในจังหวัดลำปาง ซึ่งยังขาดความรู้ในการเขียนแผนการสอน ขาดเทคนิควิธีการสอน ขาดความรู้ในการผลิตสื่อ และการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมมีปัญหาด้านการฝึกอบรม ด้านการผลิตสื่อ การใช้สื่อขาดเทคนิควิธีการสอน ขาดความรู้ในการผลิตสื่อ และการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ผู้เรียนขาดความกระตือรือร้นในเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับปัญหาด้านการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนในจังหวัดลำปาง โดยภาพรวมแล้วทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง

ผู้วิจัยเห็นว่า ควรได้รับการแก้ไขรูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนในจังหวัดลำปาง ดังนี้ ประการแรก ด้านการฝึกอบรม ได้แก่ กำหนดเกณฑ์คัดเลือก “พระต้นแบบ” เพื่อเป็นแบบอย่างในการพัฒนาพระสอนอย่างเป็นรูปธรรม โดยการจัดระบบการสอนให้มีความชัดเจน และสนับสนุนให้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประการที่สอง ด้านการศึกษา ได้แก่ ระดมผู้ชำนาญการหรือผู้เชี่ยวชาญจัดทำคู่มืออย่างเป็นระบบ และติดตามให้มีความรู้ในการผลิตสื่อ เทคนิควิธีการสอน และการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศให้ทันต่อความต้องการของผู้เรียน ประการสุดท้าย ด้านการพัฒนา ได้แก่ พัฒนาการ

⁴ นักจัดการงานทั่วไป สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมให้ปรากฏชัดเจน สามารถเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของผู้เรียนศีลธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียนเพิ่มพูนความรู้ และสามารถสอบธรรมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา ตรี โท เอก มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ, พระสอนศีลธรรม, โรงเรียนในจังหวัดลำปาง

Abstract

This research article is a mixed methods research, quantitative and qualitative approaches, and aims to develop the potentials of moral teaching monks of schools in Lampang province who lacked knowledge about making lesson plan, teaching techniques and preparing and using instructional media and information technology.

The study found that, in overall perspective, there were problems of training, preparing and using instructional media, lack of teaching techniques and using information technology. The problems caused students not enthusiastic in the contents of Buddhism subject. Regarding the potential development of Lampang schools' moral teaching monks, the overall results were rated in the moderate level in all aspects.

The author suggests that the potential development methods of Lampang schools' moral teaching monks should be developed as follows. Firstly, for a training session, "Ideal Monk" qualification regulations should be established to ensure the concrete development of teaching monks, clear teaching system and supports from relevant agencies. Secondly, for an teaching, experts and specialists should take part in producing teaching handbook systematically and provide knowledge of making instructional media, teaching techniques and using information technology that satisfies

students requirements. Lastly, for development, the performance of moral teaching monks should be supported for effective results and development of moral learning students. This ultimate goal aims to ensure that students broaden their knowledge and more students are able to pass the Dhamma scholar examinations for elementary, intermediate and advanced levels.

Keyword: Potential Development, Moral Teaching Monk, Lampang School

ความนำ

พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งที่ทำหน้าที่เป็นครูผู้สอน เป็นวิทยากรเพื่อให้ความรู้ให้การศึกษาทางด้านศีลธรรม โดยพระกลุ่มนี้ได้รับอุปถัมภ์จากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งทำหน้าที่ทางการสอนศีลธรรม โดยมีการเรียนการสอนมาเป็นเวลานาน แต่ยังคงขาดระบบการจัดการที่ดี และไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาสนับสนุนหรือรับรองอุปถัมภ์ค่าๆ จึงได้ทำกันไปตามความสามารถที่จะกระทำการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล นอกจากนี้ ในอดีตจำนวนพระที่มีความสามารถในวิชาการศึกษามีน้อยไม่เพียงพอที่จะสอนศีลธรรม หรือวิชาพระพุทธศาสนาของโรงเรียนได้ครบถ้วนทุกแห่ง กรมการศาสนาจึงริเริ่มโครงการครู พระสอนศีลธรรมของโรงเรียนขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา

โครงการพระสอนศีลธรรมของโรงเรียน มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้พระได้เข้าไปสอนในโรงเรียนอันเป็นการช่วยเหลือครูประจำการที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา⁵ โดยดำเนินการระหว่าง พ.ศ. 2546-2550 เป็นการจัดขึ้นอย่างเร่งด่วน จึงพบปัญหาการขาดความเข้าใจวิธีการสอนที่เหมาะสม อันเป็นเหตุให้ไม่สามารถช่วยในการปรับพฤติกรรมของผู้เรียนได้เท่าที่ควร จากการศึกษาโครงการวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝัง

⁵ Department of Religion, *Guide to the Implementation of the Project to Teach Morals In Schools*, (Bangkok: Ministry of Culture, 2005), 20.

คุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยเพื่อหาแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่สังคมไทยพบว่า ปัญหาของการสอนวิชาศีลธรรม คือ ครูผู้สอนวิชาศีลธรรมไม่ได้จบการศึกษา ด้านศาสนา หรือการสอนศีลธรรมทำให้ขาดความมั่นใจในการสอน ในขณะที่เดียวกันยังใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเนื้อหาเล่าพุทธประวัติ ขาดการวิเคราะห์เพื่อนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนพระสอนศีลธรรมยังสอนแบบบรรยายเน้นพิธีกรรมทางศาสนา

โครงการพระสอนศีลธรรมของโรงเรียน เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ ปีงบประมาณ 2546 โดยข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมกับกระทรวงศึกษาธิการ ในการสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์เข้าไปสอนศีลธรรมของโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา ซึ่งในระยะแรกรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้กรมการศาสนา จำนวนเงิน 10,000,000 บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่าย ถวายพระที่เข้าไปสอนศีลธรรม ในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษาจำนวน 800 รูป โดยมีวัตถุประสงค์แรกเริ่ม คือ (1) เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติ และปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา (2) เพื่อให้นักเรียน นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจ ในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา (3) เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษามีความรู้คุณธรรม สามารถนำไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

การดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรมของโรงเรียน ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2548 - 2550 ได้มีพัฒนาการก้าวหน้ามาโดยลำดับ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาล โดยครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2548 จำนวน 4,000 รูป งบประมาณที่ได้รับ 53,964,000 บาท ครั้งที่ 2 วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549 จำนวน 6,000 รูป งบประมาณที่ได้รับ 132,000,000 บาท ครั้งที่ 3 วันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2550 จำนวน 10,000 รูป งบประมาณที่ได้รับ 133,900,000 บาท คณะรัฐบาลมีมติ เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน

พ.ศ. 2550 ให้โอนงบประมาณโครงการพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนไปตั้งที่กระทรวงศึกษาธิการ⁶

การบริหารจัดการโครงการพระสอนศีลธรรมของโรงเรียน ซึ่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย⁷ ได้รับผิดชอบดูแล เมื่อได้รับมอบภารกิจโครงการพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนพร้อมทั้งงบประมาณมาแล้ว เพื่อให้การดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์อันพึงประสงค์ คือ นักเรียนได้รับการปลูกฝังในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมจากพระสอนศีลธรรมโดยตรง และคุ้มค่างบประมาณที่ได้รับ จึงได้เตรียมแผนปฏิบัติการรองรับการดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรมอย่างเป็นระบบและได้ดำเนินการประสานงานกับคณะสงฆ์สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยได้มีการประชาสัมพันธ์โครงการและจัดอบรมถวายความรู้เพิ่มประสิทธิภาพพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนทั่วประเทศ เพื่อสร้างศักยภาพในการทำงานให้เป็นที่ยอมรับของสถานศึกษาและเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียน ได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง พร้อมกับมีความประพฤติที่ดีงามอย่างเป็นระบบ โดยจัดแผนการดำเนินการให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพเน้นการบริหารแบบมี ส่วนร่วม

จากการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า สถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการมีความต้องการพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนโดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน

⁶ สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมกรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม, *สรุปงบประมาณโครงการพระสอนศีลธรรมของโรงเรียน ปีงบประมาณ 2548-2550*, (2550). 9-11.

⁷ สำนักงานพระสอนศีลธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *แผนยุทธศาสตร์พระสอนศีลธรรม ในช่วงแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับที่ 11 (2555-2559)*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: เซนปรินต์, 2558), 6-7.

ไม่น้อยกว่า 58,073 รูป⁸ จากการสำรวจพบว่า โรงเรียนวิถีสพท จำนวน 10,000 กว่าโรงเรียน มีความต้องการพระสงฆ์ไปให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นในปีงบประมาณ 2548 จึงได้เพิ่มจำนวนพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนให้ครอบคลุมสถานศึกษาทั่วประเทศในอัตราส่วนพระ 1 รูป ต่อ 1 ตำบล โดยได้ขยายเพิ่มอีก 4,000 รูป เป็นการนำร่อง และได้เสนอของบประมาณงบกลางจากรัฐบาล เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายของพระรูปละ 2,000 บาทต่อเดือน รวมเป็นเงิน 84,000,000 บาทต่อปี⁹

อนึ่ง วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบดำเนินโครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง คณะผู้วิจัยมีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการโครงการพระสอนศีลธรรม ของโรงเรียนในพื้นที่ดังกล่าว

ผู้วิจัยจึงศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนในจังหวัดลำปาง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ สมดังเจตนารมณ์การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และบรรลุตฤตยประสงค์ของโครงการพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนต่อไป

1) การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนในจังหวัดลำปาง สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1.1) ระดับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนในจังหวัดลำปาง โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อและรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง

⁸ สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมกรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม, *สรุปผลการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมของโรงเรียน ปีงบประมาณ 2548-2550*, (2550). 9-11.

⁹ สำนักงานพระสอนศีลธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *แผนยุทธศาสตร์พระสอนศีลธรรม ในช่วงแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับที่ 11 (2555-2559)*, 5.

1.2) ระดับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนในจังหวัดลำปาง ด้านการฝึกอบรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อและรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การฝึกอบรมพระสอนศีลธรรมในเรื่องการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการฝึกอบรมพระสอนศีลธรรมในเรื่องการจัดการเรียนการสอน

1.3) ระดับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนในจังหวัดลำปาง ด้านการศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การฝึกอบรมพระสอนศีลธรรมในเรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การฝึกภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในเรื่องของเนื้อหาการเรียนการสอน

1.4) ระดับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนในจังหวัดลำปาง ด้านการพัฒนา โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีสวัสดิการที่ดี ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การให้เงินนิตยภัต¹⁰ ยังไม่เหมาะสม

2) การเปรียบเทียบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนในจังหวัดลำปาง

2.1) การเปรียบเทียบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนในจังหวัดลำปาง พบว่า พระสอนศีลธรรมที่มีพรรษาต่ำกว่า 5 พรรษา และพระสอนศีลธรรมที่มีพรรษา 5 พรรษาขึ้นไป โดยรวมมีความแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการฝึกอบรม ด้านการศึกษาและด้านการพัฒนา มีความแตกต่างกัน โดยพระสอนศีลธรรมที่มีพรรษาต่ำกว่า 5 พรรษา มีการพัฒนาศักยภาพมากกว่าพระสอนศีลธรรมที่มีพรรษา 5 พรรษาขึ้นไป

¹⁰ ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติว่าด้วยการเบิกจ่ายนิตยภัต พ.ศ. 2556 ข้อ 4 ในระเบียบนี้ “นิตยภัต” หมายความว่า เงินงบประมาณแผ่นดินที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้รับการจัดสรรจากรัฐบาลเป็นประจำทุกปี เพื่อเบิกจ่ายถวายอุดหนุนอุปถัมภ์แก่พระภิกษุ

2.2) การเปรียบเทียบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนในจังหวัดลำปาง จำแนกตามพรรษา **ด้านการฝึกอบรม** พบว่า พระสอนศีลธรรมที่มีพรรษาต่ำกว่า 5 พรรษามีการฝึกอบรมมากกว่าพระสอนศีลธรรมที่มีพรรษา 5 พรรษาขึ้นไป โดยภาพรวมมีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การฝึกอบรม มีการประชุมวางแผน เพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีการฝึกอบรมการจัดการเรียนการสอน มีการฝึกอบรมพัฒนาจัดทำสื่อการเรียนการสอน เทคนิคการเรียนการสอน ปรับเนื้อหาการสอน บุคลิกภาพและการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีความแตกต่างกัน ส่วนการฝึกอบรมพระสอนศีลธรรมในการสร้างบรรยากาศการเรียนการสอน และการฝึกอบรมพระสอนศีลธรรมในเรื่องการวัดผล และประเมินผลการเรียนการสอน ไม่มีความแตกต่างกัน

2.3) การเปรียบเทียบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนในจังหวัดลำปาง จำแนกตามพรรษา **ด้านการศึกษา** พบว่า พระสอนศีลธรรมที่มีพรรษาต่ำกว่า 5 พรรษามีการฝึกอบรมมากกว่าพระสอนศีลธรรมที่มีพรรษา 5 พรรษาขึ้นไป โดยภาพรวมมีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการส่งเสริมการศึกษาแก่พระสอนมีการประชุมวางแผนพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีการส่งให้ไปศึกษาดูงาน การจัดการเรียนการสอน มีการพัฒนาจัดทำสื่อการเรียนการสอน เทคนิคการเรียนการสอน ปรับเนื้อหาการสอน บุคลิกภาพผู้สอน และการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การฝึกอบรมพระสอนศีลธรรมในเรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การฝึกภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนการฝึกภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติในเรื่องของการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีความแตกต่างกัน

2.4) การเปรียบเทียบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนในจังหวัดลำปางจำแนกตามพรรษา **ด้านการพัฒนา** พบว่า พระสอนศีลธรรมที่มีพรรษาต่ำกว่า 5 พรรษามีการพัฒนาศักยภาพมากกว่าพระสอนศีลธรรมที่มีพรรษา 5 พรรษาขึ้นไป โดยภาพรวมแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า การพัฒนาร่างกาย จิตใจ สังคม

สติปัญญาของพระสอนศีลธรรมและการถวายเงินนิตยภัต สวัสดิการ และการมอบรางวัลให้แก่พระสอนศีลธรรม มีความแตกต่างกัน ส่วนการพัฒนาพระสอนศีลธรรมตามหลักภาวนา 4 การพัฒนาศักยภาพแก่พระสอนศีลธรรม และการยกย่องเชิดชูพระสอนศีลธรรมดีเด่น ไม่มีความแตกต่างกัน

นอกจากนั้น ผลการวิจัยยังพบว่า

1) สภาพปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนในจังหวัดลำปาง โดยรวมมีปัญหาด้านการฝึกอบรม ด้านการศึกษา และด้านการพัฒนา มีการพัฒนาอยู่ในระดับน้อย

2) ระดับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนในจังหวัดลำปาง โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการฝึกอบรม ด้านการพัฒนา ด้านการศึกษา มีการพัฒนาศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง

3) รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนในจังหวัดลำปาง พบว่า 1) ด้านการฝึกอบรม ได้แก่ กำหนดเกณฑ์คัดเลือก “พระต้นแบบ” เพื่อยกย่องเป็นแบบอย่างในการพัฒนาพระ และเพื่อให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางศีลธรรมอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน 2) การศึกษา ได้แก่ ระดมผู้ชำนาญการหรือผู้เชี่ยวชาญ ในด้านนี้จัดทำคู่มืออย่างเป็นระบบและติดตามให้มีความรู้ ให้ทันต่อความต้องการอย่างแท้จริง 3) การพัฒนา ได้แก่ ผลจากการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรม ปรากฏชัดเจนในการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนที่ได้รับโอกาสเข้าเรียนกับพระ โดยมีเป้าหมาย เพื่อให้นักเรียนสอบธรรมศึกษาทั้งนักธรรม ตรี โท เอก มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

ส่วนที่ 3 เสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนในจังหวัดลำปาง

แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนในจังหวัดลำปางนั้น คณะผู้วิจัยวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สรุปได้ดังนี้

1) ด้านการฝึกอบรม

1.1) ด้านนโยบายระดับชาติ ให้จัดโครงการพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนนี้เป็นวาระแห่งชาติ และบรรจุไว้ในแผนพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ จัดกลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้องให้มีหน้าที่กำกับดูแล ในรูปของทวิภาคี ไตรภาคี ในลักษณะ consortium ที่มีพันธกิจชัดเจน สามารถตรวจสอบ ประเมินผลได้ เพื่อการดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จัดโครงการนี้ภายในศูนย์ปฏิบัติการกรมสืบสานทายาท เป็นแหล่งเรียนรู้ 1 ตำบล 1 วัด นำ “บวร” ย้อนยุคให้เป็นฐานรากของการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน จัดระบบการกระจายอำนาจและเชื่อมโยงในลักษณะเครือข่ายกับชุมชน และองค์กรในชุมชน

1.2) สำหรับกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จัดทำการศึกษาวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายโครงการตามสถานภาพความเป็นจริง เพื่อกำหนดงบประมาณที่เหมาะสมกับค่าครองชีพในแต่ละบริบทของสถานศึกษาที่ส่งพระเข้าไปปฏิบัติงานคัดสรรพระโดยการสอบให้ได้ประกาศนียบัตร “พระ” เน้นความถูกต้องของหลักธรรมที่ไม่คลาดเคลื่อนจากหลักพุทธศาสนา และความสามารถในการสอนด้วยเทคนิควิธีที่ปรับเปลี่ยนกระบวนการทางศีลธรรมของนักเรียนได้จริง นั่นคือ มิใช่การบรรยายและถ่ายทอดความรู้ ด้วยการท่องจำ จัดหลักสูตรพัฒนาพระระยะยาวในช่วงปฏิบัติงาน เพื่อเสริมทักษะการสอน การใช้สื่อ การให้คำปรึกษาแนะแนว และการประเมินผลตนเอง ผู้เรียน และบริบทของงาน ให้เป็นปัจจุบัน กำหนดเกณฑ์คัดเลือก “พระต้นแบบ” เพื่อยกย่องเป็นแบบอย่างในการพัฒนาพระให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางศีลธรรมอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน สนับสนุนให้มี

การจัดกลุ่มพระ โดยให้สถานที่ งบประมาณ และมาตรการเป็นแนวทางให้พระในละแวกเดียวกัน ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดระบบเต็มรูปแบบให้มีความชัดเจน

1.3) สำหรับกระทรวงศึกษาธิการให้ปรับหลักสูตรทุกช่วงชั้น และให้เปลี่ยนวิชาพระพุทธศาสนาจากวิชาเลือกเป็นวิชาบังคับทุกช่วงชั้น และจัดให้มีพระผู้ทรงคุณวุฒิมาสอน ให้จัดทำหลักสูตรแกนกลางที่เรียบง่าย สามารถปรับได้ตามสถานการณ์และความต้องการของพระ โดยใช้ธรรมข้อใดข้อหนึ่งเป็นแกนกลาง เพื่อเชื่อมโยงต่อกับธรรมข้ออื่น ๆ ให้ผู้เรียนรับรู้ ว่า ธรรมเป็นเอกภาพ กำหนดให้มีการนิเทศ ติดตาม พัฒนาพระ โดยเขตพื้นที่การศึกษาอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และประเมินได้ชัดเจน

1.4) สำหรับผู้บริหารโรงเรียน จัดสิ่งเอื้ออำนวยในการสอนแก่พระ เช่น ห้องพุทธศาสนา วัสดุ ครุภัณฑ์ สื่อการสอน เป็นต้น และจัดรถรับ - ส่ง ตามสมควร สนับสนุนการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เช่น ไปวัด หรือ เข้าค่ายพุทธบุตร หรือบวช สามเณรภาคฤดูร้อน เป็นต้น จัดวิชาและเวลาให้แก่พระอย่างเต็มที่ สนับสนุนให้พระพัฒนาศีลธรรม จริยธรรมแก่บุคลากรของโรงเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการทำบุญตักบาตร ทุกวันศุกร์ของสัปดาห์ เพื่อสร้างวัฒนธรรมที่ดีในสถานศึกษา ให้ความร่วมมือในการรายงาน ข้อมูลของโครงการแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.5) สำหรับครูอาจารย์ ของโรงเรียนจัดครูพี่เลี้ยงที่เข้าใจการทำงานร่วมกับพระสงฆ์ ให้เป็นผู้ประสานงานกับโรงเรียน และเอื้ออำนวยการปฏิบัติงานของพระ โดยกำหนดเฉพาะเจาะจง ให้เป็นหน้าที่ประจำ และนับเป็นผลงานทางวิชาการ เพื่อใช้พิจารณาความดีความชอบ จัดชมรมพุทธศาสนาศึกษาของโรงเรียน เพื่อเรียนธรรมกับพระ และพัฒนาความรู้ เช่น สอนธรรมศึกษา เป็นต้น จัดตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาควบคุม และดูแลโดยร่วมมือกับพระในการแก้ปัญหา นักเรียนแต่ละคน เช่น พฤติกรรมก้าวร้าว เป็นต้น สร้างสรรค์โครงการใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาการศึกษาพุทธศาสนาสำหรับนักเรียน เช่น โครงการธนาคารศีลธรรมให้นักเรียน เขียนพฤติกรรมตามหลักธรรมในชีวิตจริงนำมาฝากไว้และครูประมวลผล ให้รางวัลเชิดชูเกียรติ เมื่อสิ้นปีการศึกษา เป็นต้น

1.6) สำหรับผู้ปกครอง สนับสนุนให้ผู้ปกครองรวมกลุ่มสนับสนุนโครงการร่วมกับโรงเรียน เช่น การจัดกิจกรรมนอกสถานที่ให้นักเรียน การจัดซื้อสื่อการสอน การจัดงานพัฒนาศีลธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน เป็นต้น ร่วมกับผู้ปกครอง อาจารย์ และชุมชน เช่น วันสำคัญทางพุทธศาสนา การปาฐกถาธรรม พัฒนาเครือข่ายผู้ปกครอง และจัดทำโครงการที่สนับสนุน ทั้งจากภาครัฐ และภาคเอกชน ร่วมมือกับบุตรหลาน และให้เวลาพาไปวัด และปฏิบัติธรรม เป็นต้น

1.7) สำหรับพระให้มีพันธสัญญาในการปฏิบัติหน้าที่สำหรับพระเพื่อประโยชน์ของนักเรียนอย่างแท้จริง ถ้าไม่มีเวลา ไม่ควรรับงาน ให้ตระหนักถึงความสำคัญ และมีความจำเป็นที่ถือว่าเป็นศาสนกิจ เป็นกิจของสงฆ์ศึกษา พัฒนาดนเอง ทั้งทางด้านสาระ พุทธศาสนา วัฒนธรรมไทย และวิธีการสอน ให้ทันสมัยรัดหน้าอยู่เสมอ และสอบรับประกาศนียบัตรวิชาชีพพระ (ถ้ามี) ให้ได้ก่อนรับงานสอน รับรู้ลักษณะงานของตนว่าเข้าโครงการเพื่อสอนศีลธรรม และไม่รับงานอื่น เช่น สอนภาษาอังกฤษ เป็นต้น

1.8) สำหรับนักเรียน การเรียนพุทธศาสนาให้เหมาะสมว่าเป็นการพัฒนาวิถีชีวิตที่สำคัญ อุปลักรฐาภพระอาจารย์ตามสมควร มุ่งมั่นในการพัฒนาดนเองและขยายผลสู่ครอบครัว เพื่อน และชุมชน เพื่อให้เกิดภาวะสงบ สันติ และพึ่งพากันอย่างยั่งยืน ในสังคม

2) ด้านการศึกษา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ พระสงฆ์หรือผู้ที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง และมีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียน วิเคราะห์ โดยการสรุปเป็นรายชื่อ ได้ผลดังต่อไปนี้

2.1) หลักสูตร

2.1.1) คู่มือพระสอนศีลธรรมของโรงเรียน มิใช่เพียงพอกับความต้องการของพระสอนศีลธรรม แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม คือ 1) มีการดำเนินงานยึดหลักบูรณาการเช่น ระดมสมอง การประชุมชี้แจงแนวทางในการปฏิบัติ

เป็นต้น 2) ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดประชุมชี้แจง พร้อมทั้งดำเนินการจัดทำเอกสารคู่มือเพิ่มเติม และ 3) ระดมผู้ชำนาญการหรือเชี่ยวชาญในด้านนี้จัดทำคู่มืออย่างเป็นระบบและติดตามสอบถามให้ความรู้ให้ทันต่อความต้องการอย่างแท้จริง

2.1.2) เนื้อหาของหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาlässสมัยไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน มีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้ 1) มีการจัดเสวนาระหว่างพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในส่วนที่เห็นว่าไม่ตรงlässสมัยหรือไม่สอดคล้อง 2) ประยุกต์เนื้อหาการใช้ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน 3) นำเนื้อหาในหลักสูตรบูรณาการกับสภาพปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และไม่เบื่อหน่าย 4) มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การพานักเรียนเข้ามาศึกษายังสถานที่จริง หรือการศึกษาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น 5) ควรมีการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนแต่ละแห่งร่วมกัน เพื่อพิจารณาถึงจุดอ่อนจุดแข็งและความต้องการของโรงเรียน และวิเคราะห์หลักการจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อนำมาเสนอให้ผู้ที่มีส่วนในการจัดทำหลักสูตร ได้พิจารณาวางแผนและปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมต่อไปและ 6) ให้พระสอนศีลธรรมนำหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาไปจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ร่วมกับกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความน่าสนใจและสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน เช่น บูรณาการเข้ากับวิชา คณิตศาสตร์ในการคิดแยกปีที่จัดทำสังคายนาพระธรรมวินัยแต่ละครั้งว่าห่างกันกี่ปี เป็นต้น

2.1.3) พระสอนศีลธรรมขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการจัดทำแผนการสอน มีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้ 1) ควรมีการติดตามและนิเทศก์การจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมอย่างสม่ำเสมอ 2) ให้มีการอบรมพระสอนศีลธรรมในด้านการจัดทำแผนการสอน โดยการเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำ 3) จัดทำเอกสารเพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการสอนของแต่ละช่วงชั้นตามความเหมาะสม 4) กำหนดให้พระสอนศีลธรรมได้ส่งแผนการสอนไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อประเมินแนวทางในการทำแผนการสอนและสภาพปัญหาของแต่ละรูป

และ 5) ให้สถานศึกษาหรือโรงเรียนที่พระสอนศีลธรรมไปปฏิบัติหน้าที่หาพี่เลี้ยงคอยแนะนำในการทำแผนการสอนของแต่ละภาคการศึกษา

2.2) กิจกรรมการเรียนการสอน

2.2.1) ขาดห้องจริยธรรมสำหรับใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้ 1) นำนักเรียนเข้าไปใช้ห้องที่วัดหรือศาลา ศึกษาธรรมะนอกสถานที่ ก่อนที่จะมีการวางแผนใช้และหาห้องให้เพียงพอ 2) เสนอของบประมาณของโรงเรียนและหน่วยงานที่รับผิดชอบ 3) จัดทำผ้าป่าเพื่อระดมทรัพยากรร่วมกัน 4) ใช้แหล่งเรียนรู้อื่นที่มีอยู่ เช่น ห้องสมุด โรงฝึกงาน ไร่ร่มไม้ เป็นต้น และ 5) ให้ใช้ห้องเรียนตามสภาพของแต่ละโรงเรียน แต่เน้นคุณภาพการสอน เพื่อให้ นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น

2.2.2) ขาดแหล่งข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม มีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้ 1) ประชุมสัมมนาพระสอนศีลธรรมเพื่อการเข้าถึงข้อมูลในการศึกษา เช่น การใช้อินเทอร์เน็ตของโรงเรียน การค้นคว้าจากแหล่งห้องสมุดที่มีอยู่ในบริเวณใกล้เคียง เป็นต้น 2) ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในความรับผิดชอบ เพื่อจัดอบรมให้ความรู้ในการเข้าถึงแหล่งศึกษาเพิ่มเติม 3) การดำเนินงานยึดหลักการบูรณาการ เช่น ระดมสมอง, การประชุมชี้แจงแนวทางในการปฏิบัติ เป็นต้น 4) ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการ หรือเข้าไปค้นคว้าหาข้อมูลในห้องสมุด

2.2.3) ผู้เรียนในแต่ละห้องเรียนมีเป็นจำนวนมาก ทำให้เป็นอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ประกอบด้วย 1) แบ่งห้อง แบ่งเวลาให้เหมาะสมกับจำนวนและสัดส่วนของนักเรียน 2) แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ตามช่วงชั้น เพื่อลดปัญหาในการจัดการ 3) ใช้เทคโนโลยีในการช่วยการเรียนการสอน 4) ใช้กิจกรรมเสริม โดยการมอบหมายงาน และตอบปัญหาที่เกิดขึ้น 5) จัดหาครูผู้ช่วย เช่น ผู้มีความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความน่าเชื่อถือ เป็นต้น 6) จัดเป็นกลุ่มย่อยเพื่อให้การดูแลทั่วถึงและช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ อย่างสะดวกในการมอบหมายงานหรือกิจกรรมการเรียนการสอน

2.2.4) พระสอนศีลธรรมขาดความรู้และทักษะในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ มีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้ 1) ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนเพิ่มให้แก่พระสอนศีลธรรม 2) เชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำ ในด้านทักษะเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้พระสอนศีลธรรม 3) ให้ครูพี่เลี้ยงหรือแกนนำ ประจำอำเภอได้ติดตามและแนะนำเพื่อเพิ่มทักษะและประสิทธิภาพการสอน และ 4) จัดทำแบบประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมโรงเรียน

2.3) การใช้สื่อการสอน

2.3.1) ขาดแคลนงบประมาณที่จะให้การสนับสนุนในการผลิตสื่อ การเรียนการสอน มีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้ 1) ใช้สื่อที่มีอยู่ ในท้องถิ่นและหาได้สะดวก 2) จัดทำโครงการของงบประมาณสนับสนุนจากโรงเรียน หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ 3) ใช้สื่อที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ เช่น สื่อทางโทรทัศน์ สื่อที่มีอยู่ ตามวัด ตามหมู่บ้าน หรือหาบุคคลตัวอย่างในท้องถิ่น เป็นต้น 4) ระดมทุนทรัพย์จากบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อให้เกิดความสัมพันธในการจัดกิจกรรม หรือจัดทำผ้าป่าเพื่อหางบประมาณ มาจัดซื้อสื่อที่ยังขาดแคลน 5) ขอความอนุเคราะห์จากเอกชนหรือหน่วยงานรัฐ ที่มีความพร้อมและให้การสนับสนุนได้ และ 6) ผลิตสื่อขึ้นมาใช้เองโดยอาศัยวัสดุ ธรรมชาติที่มีอยู่และหาได้ง่ายในท้องถิ่นนั้น ๆ

2.3.2) สื่อการสอนประเภทอุปกรณ์มีไม่เพียงพอกับความต้องการ ของพระสอนศีลธรรม มีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้ 1) แบ่งกลุ่มการ สอน แต่เน้นการปฏิบัติการสอนที่ชัดเจน 2) โรงเรียนและพระสอนศีลธรรมระดมทุนจัดหาสื่อ การสอนในส่วนที่ขาดโดยไม่ต้องรอนงบประมาณ 3) หน่วยงานที่รับผิดชอบควรติดตาม และจัดสื่อการสอนประเภทอุปกรณ์ให้เพียงพอแก่พระสอนศีลธรรม 4) ประสานความร่วมมือ ทางเครือข่ายในการประยุกต์และนำสื่อการสอนที่มีอยู่ไปใช้ในโรงเรียน 5) วางแผนในการ จัดหาสื่อที่ยังขาด เช่น การจัดทำผ้าป่าหรือขอความอนุเคราะห์จากที่ต่าง ๆ เป็นต้น

และ 6) ผลิตภัณฑ์ประเภทอุปกรณ์ที่ไม่เพียงพอลำบากใช้เอง โดยอาศัยวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ และมีราคาถูก

2.3.3) สื่อการสอนประเภทวัสดุไม่เพียงพอกับความต้องการของพระสอนศีลธรรม มีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้ 1) ประสานสถานศึกษา ขอตั้งงบประมาณเพื่อดำเนินการในส่วนที่จำเป็นและเกี่ยวข้อง 2) จัดทำแผนงาน/โครงการเสนอขอตั้งงบประมาณเพื่อการนี้โดยเฉพาะ 3) ผลิตภัณฑ์การสอนประเภทวัสดุที่นำมาจากธรรมชาติตามท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์และประหยัดอย่างสูงสุด 4) ประสานความร่วมมือจากหน่วยงานที่รับผิดชอบหรือหน่วยงานของรัฐและเอกชน หรือองค์กรที่มีศักยภาพเพียงพอให้การสนับสนุน และ 5) วางแผนในการจัดหาสื่อที่ยังขาด เช่น การจัดทำผ้าป่าหรือขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานต่าง ๆ

2.3.4) พระสอนศีลธรรมไม่ได้รับการนิเทศความรู้ด้านกระบวนการผลิตสื่อการเรียนการสอน มีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม คือ 1) จัดประชุมอบรมความรู้ด้านกระบวนการผลิตสื่อการเรียนการสอนให้แก่ พระสอนศีลธรรม 2) หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องติดตามให้การสนับสนุนกระบวนการขั้นตอนในการผลิตสื่อ โดยการให้แก่นำหรือศึกษานิเทศก์ได้คอยช่วยเหลือพระสอนศีลธรรมอย่างต่อเนื่อง 3) ติดต่อบริษัทงานกับแก่นำพระสอนศีลธรรมของแต่ละอำเภอหรือศึกษานิเทศก์ของแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อติดตามและคอยดูแลในส่วนที่ขาดเหลือ และ 4) หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดทำเอกสารติดตามประเมินผล หลังจากการฝึกอบรมเสร็จ เพื่อประเมินความรู้พระสอนศีลธรรม

3) ด้านการพัฒนา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ พระสงฆ์หรือผู้ที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง และมีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนวิเคราะห์ โดยการสรุปเป็นรายชื่อ ปราชญ์ผลดังต่อไปนี้

3.1) ในภาพรวม ด้านหลักการและแนวทางของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบว่า โครงการนี้เป็นงานตามข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมและกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอ้างอิงแนวปฏิบัติของ 5 หน่วยราชการ คือ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ และการตอบแบบสอบถาม พบว่า พระได้รับการนิเทศ ติดตาม และพัฒนาจากหน่วยราชการดังกล่าวน้อยมาก เท่าที่ปรากฏมีการจัดประชุม อบรมโดยกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม อย่างเป็นทางการ เป็นครั้งคราวและไม่ต่อเนื่องซึ่งยังมีรายงานว่า มิได้มีการประสานงานให้พระเข้าร่วมประชุม เช่น การวัดประเมินผล แจกแก่พระว่าพระรูปใดที่คิดว่ามีความรู้แล้วไม่จำเป็นต้องเข้าประชุม ทำให้มีผู้เข้าประชุมไม่มีกี่สิบคน ทั้ง ๆ ที่จัดโครงการไว้สำหรับพระมีจำนวน 100 รูป เป็นต้น การนิเทศของโรงเรียน มีน้อยมาก โดยข้าราชการกระทรวงวัฒนธรรมไปตรวจเยี่ยม และสังเกตการณ์ แต่ไม่ทั่วถึง กระทรวงศึกษาธิการไม่แสดงบทบาท นอกเหนือจากการดูแลของผู้อำนวยการโรงเรียนที่พระเข้าไปสอน ซึ่งเป็นงานประจำอยู่แล้ว ดังนั้น ผลการสัมภาษณ์ สอดรับกับผลการสำรวจความคิดเห็นว่าการพัฒนาศัภพภาพโดยเฉลี่ยสูง

3.2) รูปแบบการพัฒนาศัภพภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้

3.2.1) ทรัพยากร (resource) โครงการยังขาดทรัพยากรทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เงินสนับสนุนพระต่อเดือนไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย กล่าวคือโครงการประสงค์ให้พระที่จำวัดอยู่ใกล้โรงเรียนเข้ามาสอน เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางแต่ในความเป็นจริง พระหลายรูปต้องเดินทางมาสอนจากไกล ๆ สถานศึกษาในชนบทส่วนใหญ่ขาดแคลนอุปกรณ์ วัสดุ ครุภัณฑ์ทางการศึกษา และพระต้องนำอุปกรณ์การเรียนการสอนมาจากวัด หรือทำขึ้นเอง เช่น คอมพิวเตอร์ส่วนตัว เป็นต้น โรงเรียนส่วนใหญ่ ไม่มีห้องเฉพาะสำหรับสอนศีลธรรมและพระพุทธศาสนา ยกเว้น โรงเรียนวิถิปุทธที่มีพระเข้าไปสอน ได้อาศัยห้องที่จัดทำไว้โดยโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ จึงมีโต๊ะหมู่บูชา พระพุทธรูป และลักษณะการจัดห้องให้เด็กนั่งบนพื้น ซึ่งเอื้อต่อการสอนพิธีกรรม

ทางศาสนาและมารยาทในวิถีไทย ลักษณะทางกายภาพ และรางวัลต่าง ๆ ที่โรงเรียนได้รับ มิได้บ่งชี้ สมรรถผลในการปลูกฝังศีลธรรมของนักเรียน ผู้วิจัยพบว่า โรงเรียนเล็ก ๆ ที่ขาดแคลน อาคารเก่า ๆ ในชนบทมีการพัฒนานักเรียนได้ดีกว่าโรงเรียนใหญ่ ๆ ที่ได้รางวัล ในเขตเมือง พระควรมีครูพี่เลี้ยง เพื่อช่วยดูแลความสะดวกในการติดต่อประสานงาน กับโรงเรียนในเรื่องธุรการต่าง ๆ แต่หลายโรงเรียนไม่มีครูพี่เลี้ยงที่กำหนดให้ทำงานประสาน กับพระอย่างชัดเจน ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างสถานศึกษากับการปฏิบัติงานของพระ ยัง ไม่มีการนำทรัพยากรในชุมชนมาเอื้ออำนวยต่อโครงการเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่ผู้ปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและประชาชนในละแวกโรงเรียนพอใจ และต้องการสนับสนุนโครงการ แต่ยังขาดภาวะผู้นำที่จะดึงทรัพยากรชุมชนมาใช้ให้เป็นรูปธรรม

3.3.2) ผล (outputs) ผลจากการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรม ปรากฏชัดเจนในการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนที่ได้มีโอกาสเข้าเรียนกับพระ ความเปลี่ยนแปลง ที่ชัดเจน คือ มารยาทไทย การพูดจาสุภาพ และถูกกาลเทศะ การลดพฤติกรรมก้าวร้าว ลดความเห็นแก่ตัว มีเมตตาสูงขึ้น เกิดความสงบ มีสติด้วยการทำสมาธิ รู้จักพิธีกรรมทาง ศาสนา ปฏิบัติได้จริง เห็นประโยชน์ในการเข้าค่ายฝึกอบรมเนกขัมมะ มีเด็กนักเรียน จำนวนหนึ่งตัดสินใจบวชเรียนทางปริยัติธรรม เมื่อได้บวชในโครงการสามเณรภาคฤดูร้อน นักเรียนรู้จักสวดมนต์ และสวดสรภัญญะ หลายโรงเรียนได้ส่งเด็กเข้าประกวดจนได้รับ รางวัลระดับต่าง ๆ จนถึงระดับชาติ นอกจากนี้ พระได้ฝึกสอนอย่างเข้มข้น เพื่อให้ นักเรียนสอบธรรมศึกษาและได้นักธรรม ตริ โท เอก มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

3.3.3) ผลผลิต (productivity) ผลผลิตหลัก ๆ ที่ปรากฏ ได้แก่

- 1) พระต้นแบบพระสงฆ์หลายรูป ปฏิบัติการสอนได้อย่างยอดเยี่ยม สมควรยกย่อง เป็นต้นแบบ เช่น การใช้เหตุการณ์ในหนังสือพิมพ์รายวัน เป็นสื่อการสอนให้ผู้เรียนเกิดการ ตระหนักรู้ด้วยตนเอง โดยใช้วิธีทางของพระพุทธเจ้า คือ ปุจฉา - วิสัชนา ไม่ปิดเป็นนสาระ เป็นการขมขู่ให้นักเรียนเกรงกลัว นรก สวรรค์ เป็นต้น พระที่ทำงานได้ผลดี คือ พระที่สอน โดยยึดแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาที่เป็นการฝึกจิตให้เกิดสติปัญญา และบรรลุอิสรภาพ จากการหลุดพ้นจากการปรุงแต่ง 2) เทคนิคการเรียนการสอนที่ดีที่สุด คือ “ตัวตน” ของพระองค์

ที่ก่อให้เกิด ศรัทธา ความไว้วางใจ สัมผัสได้ซึ่งความเมตตาและทำให้นักเรียนพร้อมใจกัน ยึดพระเป็นที่พึ่งในการให้คำแนะนำ ทั้งปัญหาส่วนตัว และปัญหาในการเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กนักเรียนที่มาจากครอบครัวแตกแยก หรือกำพร้าเพราะพ่อแม่เสียชีวิต และอยู่ในภาวะแร้นแค้น อาศัยอยู่กับปู่ ย่าตา ยาย นอกจากผลผลิตที่ปรากฏในตัวนักเรียนแล้ว ผลกระทบที่ยิ่งใหญ่อีกด้านหนึ่ง คือ ผลที่มีต่อสังคม กล่าวคือ 3) พระได้แสดงรูปแบบการปรับกระบวนการทัศนทางศีลธรรมจากเหตุการณ์ปัจจุบัน โดยใช้หลักการคิดวิเคราะห์ให้ผู้เรียนปรับพฤติกรรมของตนเองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเบญจศีล เบญจธรรม รูปแบบดังกล่าวเป็นต้นแบบที่เหมาะสมที่จะถ่ายทอดไปยังพระประจำการอื่น ๆ ด้วย 4) พระบางรูปได้รับนิมนต์ให้ไปสอนศีลธรรมแนวพุทธของโรงเรียนคริสต์ และก่อให้เกิดการยอมรับหลักธรรมในศาสนาอื่นด้วย ผลผลิตที่สำคัญที่สุด คือ การก่อให้เกิดผลกระทบเป็นลูกโซ่ จากการเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนที่ได้เรียนกับพระ นับว่าเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันนโยบายรัฐบาลและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ด้วย

3.3.4) ประสิทธิภาพ (efficiency) เมื่อพิจารณาว่า โครงการนี้จัดทำขึ้นอย่างเร่งด่วน โดยมีได้มีการเตรียมพระอย่างเต็มที่ก่อนเข้าปฏิบัติงาน และมีงบประมาณน้อยมาก เมื่อเทียบกับจำนวนโรงเรียนและนักเรียนที่พระเข้าไปสอน โครงการนี้มีประสิทธิภาพสูงสุด อย่างไรก็ดี ยังมีหลายประเด็นที่ควรปรับปรุง ได้แก่ 1) การคัดสรรพระการศึกษาภาคสนาม พบว่า พระจำนวนหนึ่งสมัครเข้าโครงการแต่ไม่ปฏิบัติงานตามสัญญา เช่น อ้างว่าเป็นเจ้าอาวาส ต้องรับกิจนิมนต์ไม่สามารถมาสอนตามกำหนดได้ บางรูปลาสิกขา บางรูปย้ายวัด และบางรูปเลิกสอนกลางคัน เป็นต้น ทำให้งบประมาณสูญเปล่า และนักเรียนขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาจากพระที่มีคุณภาพ และเต็มใจมุ่งมั่นในการสอน 2) หลักสูตรส่วนใหญ่พระสอนตามหลักสูตรวิชาพุทธศาสนาของโรงเรียน และเป็นเพียงผู้ช่วยสอน มีเวลาในการสอนน้อย เพราะครูประจำดำเนินการสอนเป็นส่วนใหญ่

3.3.5) คุณภาพการบริการ (service quality) คุณภาพการบริการจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ 3 ด้าน คือ สารระ วิธีการ และจุดเน้น มีดังนี้ 1) สารระส่วนใหญ่ในภาคสนาม พบว่า พระสอนประวัติพระพุทธเจ้า โดยเน้นการใช้สื่อที่ผลิตขึ้น โดยภาคเอกชน เช่น ภาพยนตร์ ซีดีรอม และภาพพระพุทธประวัติที่เป็นโปสเตอร์ เป็นต้น การสอนสารระในฐานะองค์ความรู้ มีจุดด้อยที่ไม่สามารถช่วยในการปรับพฤติกรรมของผู้เรียนได้โดยตรง นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า มีพระหลายรูปเข้ามาในโครงการแต่ไปสอนวิชาอื่น ที่พบมากคือ สอนภาษาอังกฤษ และภาษาไทย ซึ่งถือว่าเป็นการรับค่าตอบแทนไปใช้ในงานที่ผิดวัตถุประสงค์ และไม่เกิดสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายโครงการ 2) วิธีการ พระจำนวนมากสอนโดยการบรรยาย อาศัยตำรา และให้นักเรียนท่องจำ ข้อเท็จจริง เช่น วันวิสาขบูชา ตรงกับวันขึ้นกี่ค่ำ วันอาสาฬหบูชา มีพระสงฆ์มาประชุมกี่รูป เป็นต้น วิธีการดังกล่าวเป็นการสอนแบบวิชาประวัติศาสตร์แบบเก่า ที่ไม่เอื้อให้เกิดการคิดวิเคราะห์ทางศีลธรรม จริยธรรม และทำให้เด็กเบื่อหน่ายในการเรียน การสอนศีลธรรมเป็นเรื่องของ “จิตพิสัย” (affective domain) มิใช่ ปัญญาพิสัย (cognitive domain) การสอนศีลธรรมต้องใช้วิธีการปรับอีคิว (EQ) มิใช่การท่องจำข้อเท็จจริง 3) จุดเน้น (focus area) พระส่วนใหญ่ เน้นการสอนพุทธประวัติ พิธีกรรมทางศาสนา การนั่งสมาธิ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีมีคุณภาพ แต่เป็นการพลิกความคิด และพฤติกรรมในตัวตนของเยาวชนน้อยไป ผลที่ได้จึงปรากฏในพฤติกรรมการไหว้ การพูดไพเราะ มากกว่า การพลิกความคิดให้ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต

สรุปผลจากการสัมภาษณ์ได้ว่า พระสอนมีผลให้ผู้บริหาร ครู อาจารย์ของโรงเรียนสํารวมมากขึ้น ตระหนักถึงหน้าที่ชาวพุทธ ทำบุญ ทำทาน และนำตนเอง ครอบครัวและนักเรียนเข้าวัดมากขึ้น ได้มีการทำโครงการใหม่ ๆ ขึ้น เช่น การร่วมแข่งขันตอบปัญหาธรรม การนำเด็กไปทำบุญที่วัดทุกวันศุกร์ การนั่งสมาธิก่อนสอนทุกวิชา เป็นต้น และยังพบว่า ทำให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องมีความสงบ มีสติมากขึ้น ผู้ปกครอง ที่เคยห่างไกลวัดและหมกมุ่นกับบอบายมุข ได้รับการชักจูงจากบุตรหลานให้ไปวัด ฟังเทศน์ ฟังธรรม และลดละเลิกบอบายมุข โดยเยาวชนชักชวนบนฐานของความกตัญญูตามคำสอน

ของพระ การสอนของพระ จึงมีผลกระทบต่อในทางการพัฒนาสังคมโดยรวม และส่งผลต่อ นโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับชาติ

เอกสารอ้างอิง

ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติว่าด้วยการเบิกจ่ายนิติยภัต พ.ศ. 2556

สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมกรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม. *สรุปงบประมาณ*

โครงการพระสอนศีลธรรมของโรงเรียน ปีงบประมาณ 2548-2550. (2550).

สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมกรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม. *สรุปผลการ*

ดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมของโรงเรียน ปีงบประมาณ 2548-2550.

(2550).

สำนักงานพระสอนศีลธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *แผนยุทธศาสตร์*

พระสอนศีลธรรม ในช่วงแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ฉบับที่ 11 (2555-2559). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เชนปรินติ้ง, 2558.

สุมน อมรวิวัฒน์. *การพัฒนาการเรียนรู้อตามแนวพุทธศาสตร์ทักษะกระบวนการเผชิญ*

สถานการณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2530.

Department of Religion. *Guide to the Implementation of the Project to*

Teach Morals In Schools. Bangkok: Ministry of Culture, 2005.

Reference

Moral Ethics Development Office. *Department of Religious Affairs Ministry of Culture Budget Summary of Moral Teaching Monks Project of School Fiscal Year 2005-2007.* (2007).

Moral Ethics Development Office, *Department of Religious Affairs, Ministry of Culture. Performance of Moral Teaching Monks Project of School Fiscal Year 2005-2007.* (2007).

- Moral Teaching Monk Office, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
Strategic Plan of Moral Teaching Monks during the Development Plan of Mahachulalongkornrajavidyalaya University No. 11 (2012-2016). 2nd edition. Bangkok: Chane Printing Ltd., 2015.
- National Office of Buddhism Regulations on Paying Money BE 2556
Sumon Amornwivat. *Development of Buddhist-Based Learning, Situation-Facing Process Skills*. Bangkok: Office of the National Education Commission, 1987.